DEPORTACJE OBYWATELI POLSKICH W GŁĄB ZSRS W LATACH 1940–1941

OSOBY ODPOWIEDZIALNE ZA DEPORTACJE

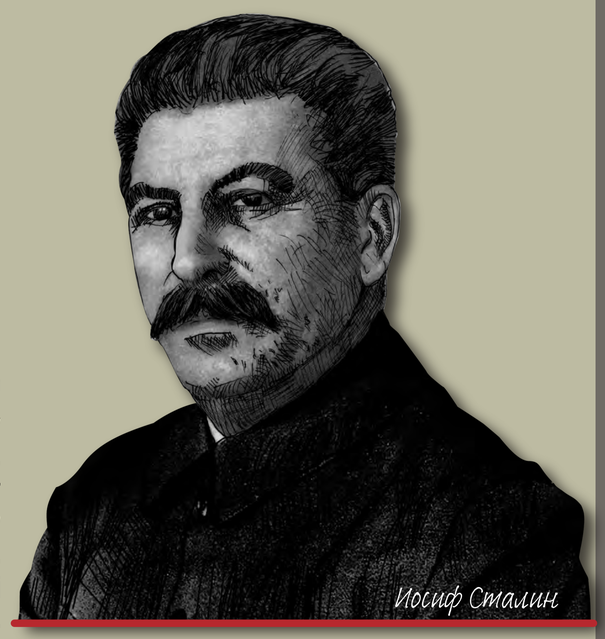

Józef Stalin

Formalnie sekretarz generalny kolejno RKP(b), WKP(b), KPZR, w rzeczywistości, dożywotni dyktator o nieograniczonej władzy. Za jego rządów w ZSRS panował państwowy terror, który pochłonął życie co najmniej 20 milionów ludzi.

Ławrientij Beria

Ludowy Komisarz Spraw Wewnętrznych ZSRS (szef NKWD). Zreorganizował Główny Urząd Obozów Pracy, tzw. Gułag. Nadzorował masowe deportacje Polaków z terenów zajętych przez ZSRS. Bezpośrednio odpowiedzialny za wydanie wniosku o rozstrzelaniu polskich oficerów i policjantów w 1940 roku.

Wiaczesław Mołotow

Przez wiele lat premier ZRSR. W maju 1939 r. został komisarzem spraw zagranicznych i podpisał układ o nieagresji z Niemcami (pakt Ribbentrop-Mołotow). Od 1941 r. był zastępcą Józefa Stalina na stanowisku przewodniczącego RKL.

Iwan Aleksandrowicz Sierow

Oficer Armii Czerwonej, a od 1939 r. oficer NKWD. Po zajęciu wschodnich województw II RP przez Sowietów objął funkcję ludowego komisarza spraw wewnętrznych Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Sowieckiej. Koordynował działania związane z deportacjami z Kresów Wschodnich.

Ławrientij Fomicz Canawa

Gen. por. NKWD. Od grudnia 1938 do lutego 1941 r. był wysokim urzędnikiem sowieckiego aparatu terroru na Białorusi – ludowym komisarzem spraw wewnętrznych Białoruskiej Socjalistycznej Republiki Sowieckiej. Odpowiedzialny za akcje deportacyjne z tego terenu.

KALENDARIUM

1939

23 VIII podpisanie paktu Ribbentrop–Mołotow.

1 IX agresja niemiecka na Polskę.

17 IX agresja sowiecka na Polskę.

28 IX podpisanie sowiecko-niemieckiego układu o granicach i przyjaźni, podział ziem polskich pomiędzy dwóch okupantów.

5 XII uchwała Rada Komisarzy Ludowych ZSRS zlecająca NKWD przeprowadzenie wysiedlenia osadników z terenów tzw. Zachodniej Białorusi i Zachodniej Ukrainy.

1940

10 II pierwsza masowa deportacja obywateli II RP w głąb ZSRS.

13 IV druga masowa deportacja obywateli II RP w głąb ZSRS

29 VI trzecia masowa deportacja obywateli II RP w głąb ZSRS przeprowadzona etapami.

1941

22 V – 20 VI czwarta masowa deportacja obywateli Polski w głąb ZSRS

30 VII podpisanie w Londynie układu Sikorski–Majski

4 XII uzgodnienie przez gen. Władysława Sikorskiego podczas rozmów z Józefem Stalinem ewakuacji 25 tys. żołnierzy Armii Polskiej z ZSRS na Bliski Wschód

1942

24 III początek ewakuacji ze Związku Sowieckiego żołnierzy armii gen. Andersa i tzw. rodzin wojskowych.

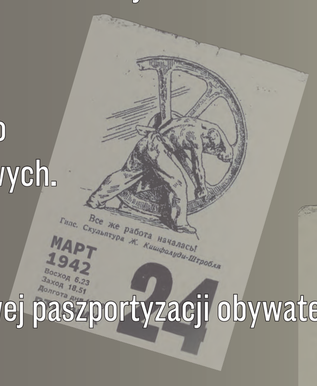

1943

15 I podjęcie przez Sowietów decyzji o przymusowej paszportyzacji obywateli polskich.

1944

7 X powstanie Państwowego Urzędu Repatriacyjnego.

1945

II uchwała Rządu Tymczasowego Rzeczypospolitej Polskiej o masowej repatriacji Polaków znajdujących się poza wschodnią granicą państwa.

8 V koniec II wojny światowej w Europie.

1946

29 I wyruszenie pierwszego oficjalnego transportu ewakuacyjnego Polaków z ZSRS, początek masowej ekspatriacji Polaków.

II–VI główna fala repatriacji ze Związku Sowieckiego.

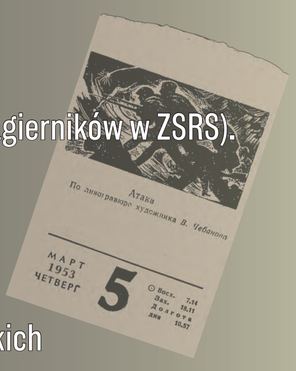

1953

5 III śmierć Stalina (a w konsekwencji zmiana położenia więźniów i łagierników w ZSRS).

III–VI częściowa likwidacja systemu GUŁag w ZSRS.

1954

I przybycie do Polski pierwszej grupy repatriowanych obywateli polskich zwolnionych z sowieckich więzień, obozów pracy i łagrów.

1956

15–19 XI wizyta władz PRL w Moskwie – uzgodnienie repatriacji 30 tys. Polaków z ZSRS.

XI rozpoczęcie drugiej fali ekspatriacji Polaków z ZSRS (trwającej do 1959 r.).

1957

25 III polsko-sowiecka umowa upraszczająca tryb rozpatrywania podań o repatriację oraz uprawniająca do wyjazdu do PRL wszystkich Polaków i Żydów będących obywatelami II Rzeczypospolitej we wrześniu 1939 r.

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ
Oddział w Warszawie